

**TASHKILOT VA KORXONA RAHBARLARINING FAVQULODDA
VAZIYATLARNI OLDINI OLISH VA YONG‘IN XAVFSIZLIGI
PROFILAKTIKASINI TA’MINLASHDAGI MA’SULIYATINI OSHIRISH
HAMDA TAKOMILLASHTIRISH**

Qobilov Baxtiyor Abdumannonovich

*Jizzax viloyati Favqulodda vaziyatlar boshqarmasi Hayot faoliyati xavfsizligi
markazi o‘qituvchisi*

Kobilov Bakhtiyor Abdumannonovich

*Instructor at the Life Safety Center, Jizzakh Regional Department of Emergency
Situations*

Annotatsiya: Ushbu maqolada tashkilot va korxona rahbarlarining favqulodda vaziyatlarni oldini olish hamda yong‘in xavfsizligi profilaktikasini ta’minlashdagi o‘rni va mas’uliyati tahlil qilingan. Maqolada rahbarlarning xavfsizlikni ta’minlash borasida huquqiy, tashkiliy va amaliy vazifalari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, yong‘in xavfsizligini ta’minlashda zamonaviy menejment yondashuvlari, xalqaro tajribalar va ularni O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari muhokama qilingan. Maqolada rahbarlarning mas’uliyatini oshirish, xavfsizlikni nazorat qilish mexanizmlarini takomillashtirish hamda profilaktika choralarini samarali tashkil etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar: Favqulodda vaziyatlar, yong‘in xavfsizligi, profilaktika, rahbarlar mas’uliyati, xavfsizlik tizimi, menejment, korxona, tashkilot, nazorat, huquqiy asoslar.

**ENHANCING AND IMPROVING THE RESPONSIBILITY OF
ORGANIZATION AND ENTERPRISE LEADERS IN PREVENTING
EMERGENCIES AND ENSURING FIRE SAFETY PREVENTION**

Abstract: This article analyzes the role and responsibility of organization and enterprise leaders in preventing emergencies and ensuring fire safety prevention.

It examines the legal, organizational, and practical duties of leaders in maintaining safety. The article also discusses modern management approaches to fire safety, international experiences, and their possible application in the context of Uzbekistan. Furthermore, practical recommendations are provided to enhance responsibility, improve safety control mechanisms, and organize preventive measures effectively.

Keywords: *Emergencies, fire safety, prevention, leadership responsibility, safety system, management, enterprise, organization, control, legal framework.*

Bugungi globallashuv va tezkor rivojlanish davrida inson hayoti va mehnat faoliyatida xavfsizlik masalalari birlamchi ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham favqulodda vaziyatlarning oldini olish, ularning oqibatlarini kamaytirish va yong'in xavfsizligini ta'minlash masalalari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Zero, har bir tashkilot va korxonaning samarali faoliyati, ishlab chiqarish jarayonlarining uzluksizligi va xodimlar salomatligini himoya qilish avvalo xavfsizlikni ta'minlash bilan chambarchas bog'liqdir.

Favqulodda vaziyatlar — bu tabiiy ofatlar, texnogen hodisalar, ekologik muammolar yoki ijtimoiy-iqtisodiy inqirozlar tufayli yuzaga keladigan xavfli holatlar bo'lib, ular nafaqat ishlab chiqarish jarayonlariga, balki butun jamiyat hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois, tashkilot va korxona rahbarlarining bu jarayonlarda mas'uliyati va faolligi nihoyatda muhimdir. Rahbarning o'z vazifalarini to'g'ri anglab yetishi, xavfsizlikni ta'minlashga doir chora-tadbirlarni to'liq amalga oshirishi va xodimlarni muntazam ravishda ogohlikka chaqirishi ishlab chiqarish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Xususan, yong'in xavfsizligi — bu xavfsizlik tizimining eng asosiy bo'g'inlaridan biridir. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, ishlab chiqarishdagi yong'inlarning katta qismi profilaktika choralariga e'tiborsizlik oqibatida yuzaga keladi. Demak, rahbarlarning mas'uliyatini oshirish, ularning xavfsizlik

madaniyatini rivojlantirish hamda zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridandir.

Mazkur maqolada tashkilot va korxona rahbarlarining favqulodda vaziyatlarning oldini olish va yong'in xavfsizligi profilaktikasini ta'minlashdagi o'rni chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, mavjud muammolar, huquqiy asoslar va xalqaro tajribalar o'rganilib, amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Favqulodda vaziyatlarning turlari va ularning oldini olishda rahbarlarning o'rni

Favqulodda vaziyat (FV) — bu odamlarning hayoti va sog'lig'iga, moddiy va ma'naviy qadriyatlarga hamda atrof-muhitga katta zarar yetkazishi mumkin bo'lgan xavfli holatdir. Ular odatda kutilmaganda yuz beradi va oqibatlarini bartaraf etish ko'p vaqt, kuch va mablag' talab qiladi.

Rahbarlarning favqulodda vaziyatlarni oldini olishdagi mas'uliyati

Rahbar — bu nafaqat ishlab chiqarish jarayonini tashkil etuvchi shaxs, balki xodimlarning hayoti va xavfsizligini ta'minlashga ham mas'ul bo'lgan yetakchidir. Rahbarning favqulodda vaziyatlarga oid mas'uliyati quyidagi yo'nalishlarda ko'rinadi:

1. Tashkiliy mas'uliyat – xavfsizlik bo'yicha ichki hujjatlarni ishlab chiqish, favqulodda vaziyatlarda harakatlanish rejalarini tayyorlash.
2. Huquqiy mas'uliyat – xavfsizlik talablarini buzganlik uchun qonunchilikka binoan javobgarlikni o'z zimmasiga olish.
3. Axloqiy mas'uliyat – xodimlarning hayoti va salomatligi uchun bevosita javob berish.

Rahbarlarning asosiy mas'uliyatlari quyidagilardan iborat:

- Favqulodda vaziyatlarni oldini olish bo'yicha profilaktik choralarni tashkil etish;
- Yong'in xavfsizligi qoidalariga rioya qilinishini nazorat qilish;
- Xodimlarni muntazam ravishda o'qitish va o'quv mashg'ulotlari o'tkazish;

- Maxsus texnika va yong'in o'chirish vositalarini doimiy tayyor holatda saqlash;
- Ichki me'yoriy hujjatlarni ishlab chiqish va yangilab borish.

Favqulodda vaziyatlarni boshqarishda rahbarlarning roli

Favqulodda vaziyat sodir bo'lgan vaqtda rahbarlarning asosiy roli – jarayonni to'g'ri boshqarish va muvofiqlashtirishdir. Rahbar tezkorlik bilan xodimlarni xavfsiz hududga evakuatsiya qilish, favqulodda xizmatlar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish hamda moddiy zararlarni kamaytirish uchun aniq qaror qabul qilishi kerak.

Yong'in xavfsizligi profilaktikasi va uning zamonaviy usullari

Yong'in xavfsizligi profilaktikasi – bu yong'inlarning oldini olish, ularning yuzaga kelish ehtimolini kamaytirish va odamlar hayoti hamda mulkni himoya qilishga qaratilgan tizimli chora-tadbirlar majmuasidir. Profilaktika choralari yong'in sodir bo'lgandan keyin emas, balki undan avval ko'rilishi lozim. Shu sababli, zamonaviy tashkilotlarda yong'in xavfsizligi bo'yicha alohida dasturlar ishlab chiqiladi va doimiy ravishda yangilanadi.

Profilaktikaning asosiy maqsadlari:

- Yong'in kelib chiqish xavfini kamaytirish;
- Yong'in manbalarini erta aniqlash;
- Yong'inga qarshi texnika vositalarini doimiy tayyor holatda saqlash;
- Xodimlarni o'qitish va ularda yong'in xavfsizligi madaniyatini shakllantirish.

Yong'inlarning asosiy sabablari

Yong'inlarning oldini olish uchun avvalo ularning sabablarini aniqlash va tahlil qilish zarur. Amaliyotda ko'p uchraydigan sabablarga quyidagilar kiradi:

- Elektr jihozlaridan noto'g'ri foydalanish;
- Gaz va yonuvchi moddalarni saqlash qoidalariga rioya qilmaslik;
- Ishlab chiqarish jarayonida texnika xavfsizligi talablarini buzish;
- Chekish yoki ochiq olovdan ehtiyotsizlik bilan foydalanish;

- Bolalarning nazoratsiz qoldirilishi.

Yong‘in xavfsizligi profilaktikasining zamonaviy usullari

Bugungi kunda yong‘in xavfsizligini ta‘minlashda an‘anaviy choralar bilan birga zamonaviy usullar ham qo‘llanilmoqda. Ular samaradorligi yuqori bo‘lib, xavfni erta aniqlash imkonini beradi.

Zamonaviy profilaktika usullari:

1. Avtomatik signalizatsiya tizimlari – yong‘in belgilarini (tutun, haroratning ko‘tarilishi, gaz chiqishi) avtomatik tarzda aniqlaydi va xabar beradi.
2. Videokuzatuv tizimlari – xavfli hududlarni doimiy nazorat qilib, yong‘in xavfini erta bosqichda aniqlash imkonini beradi.
3. Yong‘in o‘chirishning avtomatik tizimlari – suv purkagich, ko‘pik chiqaruvchi va gazli o‘chirish tizimlari orqali yong‘inni dastlabki daqiqalarda o‘chirishga yordam beradi.

Yong‘in xavfsizligi madaniyatini shakllantirish

Profilaktika samaradorligi bevosita odamlarning xabardorligi va madaniyatiga bog‘liq. Shu bois tashkilotlarda muntazam ravishda:

- Yong‘in xavfsizligi bo‘yicha trening va seminarlar o‘tkazish;
- Amaliy evakuatsiya mashg‘ulotlari tashkil qilish;
- Ko‘rgazmali materiallar (banner, buklet, video darslik) tayyorlash;

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Favqulodda vaziyatlar to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 1999.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Yong‘in xavfsizligi qoidolari” to‘g‘risidagi qarori. – Toshkent, 2020.
3. Favqulodda vaziyatlar vazirligi ma’lumotlari va rasmiy nashrlari. – Toshkent, 2022.
4. Ismoilov, B. “Yong‘in xavfsizligi asoslari”. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.

5. Raxmatov, A. “Favqulodda vaziyatlarni boshqarishning zamonaviy usullari”. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2021.
6. Toirov, M. “Yong‘in xavfsizligini ta‘minlash bo‘yicha amaliy qo‘llanma”. – Toshkent: Ilm ziyo, 2018.